

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота

з японської філології на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС УСНОГО
ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ)**

Студентки групи Пяп 01-19
Факультету східної і слов'янської
філології
денної форми навчання
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша
– японська
Савченко Надії Віталіївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Свердлова Тетяна Геннадіївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. УСНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА ЙОГО ВИДИ.....	5
1.1 Види усного перекладу в японській мові.....	5
1.2 Усний синхронний переклад. Складності та особливості усного перекладу. Види синхронного перекладу.....	6
1.3 Послідовний переклад. Складності та особливості послідовного перекладу. Види послідовного перекладу.....	9
1.4 Необхідні навички для перекладачів японської мови.....	12
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА НА ЯПОНСЬКУ МОВУ. СОЦІАЛЬНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ ВПЛИВ НА УСНИЙ ПЕРЕКЛАД.	
2.1 Усна японська мова і її особливості.....	14
2.2 Використання та переклад ввічливої мови під час усного перекладу.....	16
2.3 Переклад звуконаслідування під час усного перекладу.....	18
2.4. Роль культурних відмінностей в усному перекладі на японську та українську мови.....	19
2.5. Основні завдання перекладача при усному перекладі.....	22
2.6. Некоректний усний переклад та його наслідки, поради з усунення помилوک.....	23
ВИСНОВКИ.....	26
РЕЗЮМЕ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29

ВСТУП

У сучасному світі, з його глобалізацією та стрімким розвитком наукових та інформаційних технологій, усний переклад є невід'ємною частиною комунікації між людьми з різних країн та культур.

Усний переклад є важливою темою досліджень в останні роки. У процесі усного перекладу виникає багато складнощів, які пов'язані з особливостями мови та культури, а також з психологічними аспектами спілкування. Ж. Ербер одним з перших визначив місію перекладача як надання допомоги окремим особам або групам осіб, які розмовляють різними мовами, більше дізнатися один про одного, краще зрозуміти один одного, налагодити взаємоповагу і, якщо вони того бажають, прийти до згоди [18, с. 3].

Курсову роботу присвячено визначенню видів та особливостям, які впливають на усний переклад з японської мови на українську та навпаки. Ми відстежимо розвиток усного перекладу та з якими проблемами стикаються сучасні перекладачі.

Актуальність даної курсової роботи обумовлена тим, що усний переклад японської мови є досить складною темою. Актуальність визначається тим, щоб зрозуміти, які є види усного перекладу, їх складність, особливість та проблеми під час перекладу. Дана курсова робота сприяє розумінню тонкощів усного японського перекладу на українську мову.

Об'єктом дослідження курсової роботи є усний переклад.

Предметом дослідження є особливості, види, проблеми під час перекладу та соціальні впливи на перекладача. У розділі 2 ми розглянемо особливості перекладу ввічливих слів *кейго*, складнощі перекладу та помилки під час перекладу.

Мета курсової роботи допомагає розібратися в різних видах усного перекладу, їх особливостях та складнощах під час перекладу. Для досягнення вказаної мети треба вирішити такі **завдання**: проаналізувати види усного перекладу на та з японської мови, визначити окремі види усного перекладу, дослідити особливості усного перекладу в різних сферах використання, визначити особливості усного перекладу.

Методами дослідження в курсовій роботі були: систематизація видів усного перекладу; описовий метод для визначення видів та особливостей; зіставний метод використовується в усіх розділах для визначення різниці в усному перекладі на японську та українську мови.

Матеріалами дослідження були статті, доповіді, фрагменти з газет та публікацій японських та американських науковців. Використано 15 статей науковців, 3 газетні публікації та 2 доповіді японістів.

Практичне значення. Цю курсову роботу можна застосувати при поглибленому вивченні видів усного перекладу з японської та на японську мову, з якими складнощами може стикатися перекладач-початківець та особливості усного перекладу. Також курсова робота буде доцільна при вивченні адекватного усного перекладу на українську мову.

Структура роботи: курсова робота складається зі вступу, 2 теоретичних розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та анотації японською мовою.

РОЗДІЛ I. УСНИЙ ПЕРЕКЛАД В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ ТА ЙОГО ВИДИ.

1.1 Види усного перекладу в японській мові.

Усний переклад – це вид перекладу, під час якого перекладач має перекладати з мови, яку він сприймає на слух від мовця. При усному перекладі запис тексту перекладу відбувається паралельно сприйняттю оригіналу, або після того, як завершиться доповідь.

Переклад саме з японської та на японську мову має такі **види**:

- спосіб перекладу (послідовний/синхронний);
- форма перекладу (послідовний із записом / абзацно-фразовий/ власне синхронний / з аркуша / нашіптування);
- сфера застосування (конференц-переклад / переклад переговорів / переклад у соціальній сфері (судовий, медичний, адміністративний));
- знакова система (аудітивний / візуальний / візуально-жестовий / аудіовізуальний переклад);
- розташування учасників (контактний/дистанційний переклад

Хоча існують певні відмінності між різними підтипами усного перекладу, усі вони мають щось спільне, що визначається шляхом порівняння усного та письмового перекладів. Можна помітити такі відмінності між усним і письмовим перекладами:

1) *Форма сприйняття тексту оригіналу та створення тексту перекладу*

В кожному з видів перекладу можуть використовуватися елементи іншого виду перекладу. Письмовий перекладач отримує оригінал, письмовий або записаний на магнітофонну стрічку. І переклад виповнює письмово.

Усний перекладач перед початком роботи може отримати тексти усних виступів у письмовій формі. Але й тут залишається головна особливість

усного перекладу: неможливість виправлення та редакції тексту перед поданням одержувачу.

2) *Фактор часу*

В усному перекладі процес перекладу відбувається з дотриманням чітких часових рамок та час перекладача суворо обмежений швидкістю виступу та потребами доповідача. При синхронному перекладі перекладач перекладає одночасно з мовцем або відразу після його зупинки. Як наслідок, у перекладача немає часу думати і перебирати варіанти, зростає роль напівавтоматичних навичок, знання стійких відповідностей і кліше, вміння швидко і чітко висловлювати перекладені мовні висловлювання. Необхідно відобразити адаптивно перекодовані елементи, опустити деякі деталі, стиснути перекладений текст і встановити відношення еквівалентності нижчого рівня.

Отже, розглянемо кожен підвид перекладу окремо та детальніше.

1.2 Усний синхронний переклад. Складності та особливості усного перекладу. Види синхронного перекладу

Процес синхронного усного перекладу, як правило, працює шляхом перекладу речення з однієї мови на іншу в певному контексті. Роблячи це, перекладач слухає і розуміє попереднє речення. Однак складність синхронного перекладу у тому, що перекладачі не зможуть розпочати переклад, поки не дізнаються загальне значення речення.

Такий вид перекладу як синхронний іноді називають вищим пілотажем перекладацької професії: в очах непрофесіоналів він представляється найбільш складним і оточений таким собі ореолом загадковості і навіть незбагненності. Це переклад, який здійснюється перекладачем одночасно з

промовою доповідача. Даний вид перекладу вимагає від перекладача наявності спеціальних і унікальних навичок і вмінь, а також великого досвіду роботи.

При синхронному перекладі перекладачі озвучують слова, якими в даний момент говорить мова оригіналу, але вже мовою перекладу. Разом з цим, переклад зазвичай здійснюється з запізненням приблизно у 5-10 секунд. У японській мові ці показники зростають до 15-20 секунд, адже переклад зазвичай здійснюється з кінця речення. Перш за все, мета синхронного усного перекладу полягає не в перефразуванні, а в перетворенні та адаптуванні слів мовця у зрозумілу нам мову.

Як правило, синхронний переклад зазвичай використовується під час великих зустрічей, виставок та конференцій. В порівнянні з послідовним, синхронний переклад є більш складним і певною мірою дорожчим, бо передбачає використання значно більшої кількості обладнання.

До такого обладнання належить:

- стаціонарна або збірно-розбірна кабіна для синхронного перекладу: установка синхронного перекладу, що включає перекладацьку панель управління, що встановлюється в перекладацькій кабіні і дозволяє перекладачам перемикатися з каналу на канал (переклад на рідну або на іноземну мову), а також регулювати гучність звуку в навушниках;

- спеціальні компактні приймачі за кількістю учасників, яким потрібен переклад;

- стаціонарна установка трансляції та посилення звуку, яка обслуговується під час здійснення синхронного перекладу технічним фахівцем;

- мікрофони на трибуні, за столом президії і в залі (для перекладу питань).

Задовільний синхронний переклад може бути виконаний, коли з достатньою вірогідністю можна зрозуміти «положення оратора».

Отже, синхронний переклад багато в чому можливий і завдяки тому, що називається імовірнісним прогнозуванням, що лежить в основі багатьох видів людської діяльності.

Для того щоб ступінь ймовірності в синхронному перекладі був, можливо, більш високим, необхідно, перш за все, добре уявляти собі тему (предмет), яка обговорюється на даній конференції, семінарі або "круглому столі". Людина, "підкована" в даній області, перекладає незрівнянно краще, ніж дилетант. Тому вивчення не тільки термінології, а й суті справи є для синхроніста обов'язковою умовою. [2]

Види синхронного перекладу:

1. «На слух». Перекладач чує в навушниках живу мову виступаючого і здійснює її переклад по мірі надходження інформації.

2. «З листа» Синхроніст здійснює переклад написаного тексту, після вимови оратора. Під час відхилень оратора від написаного переклад проводиться «на слух». Іншими словами, це заздалегідь перекладений текст, завдяки якому переклад ефективно відбувається наживу.

3. «Нашіптування» («шушутаж»)

При синхронному перекладі перекладач працює в кабіні з навушниками, коли доповідач говорить у мікрофон. Однак не варто перекладати речення дослівно, зберігаючи всі слова, які вийшли з вуст мовця, оскільки промовляння окремих слів або цілих думок призведе до втрати сенсу в очах слухача.

Однак процес перекладу не передбачає використання навушників чи мікрофонів. Натомість перекладачі сидять поруч із людиною, якій потрібно

перекладати. Завдання перекладача — говорити з тим, хто говорить, пошепки промовляючи переклад вихідного тексту на вухо слухача.

Це ефективний синхронний переклад, якщо у розмові присутні кілька людей. Це зручний вид синхронного перекладу, який виконується для одного або двох слухачів, при цьому перекладач стоїть поруч зі своїми слухачами і «нашіптує» переклад оратору на вухо. [2, 125]

1.3 Послідовний переклад. Складності та особливості послідовного перекладу. Види послідовного перекладу

У цьому типі перекладу доповідач виголошує частину промови тривалістю 1-5 хвилин, залежно від складності сказаного. Після цього перекладач перекладає те, що щойно сказав мовець. Цей тип перекладу часто використовується в обговореннях малого бізнесу або на судових засіданнях. Послідовний переклад йде за текстом оригіналу або за тим, що було сказано повністю, або там, де звук переривається, як правило, «перекладаний», тобто кілька речень у групах, рідше - «перекладаний» окремими реченнями з паузою після кожного речення. Таким чином, альтернативний переклад включає як переклад абзацу-фрази, так і фактичний альтернативний переклад.

Однак послідовний переклад має недолік - збільшення часу доповіді, оскільки переклад відбувається в моменти, коли оратор робить паузу. У деяких випадках ця негативна риса може перетворитися на позитивну, оскільки таке чергування промов дає аудиторії більше часу для обдумування сказаного. Послідовний переклад може мати дві форми: односторонню та двосторонню. Якщо експерт конвертує текст з іноземної мови на рідну мову і назад, такий варіант називається двостороннім. Якщо один фахівець перекладає з іноземної

мови на рідну, а інший фахівець перекладає з рідної мови на іноземну, це називається одностороннім перекладом. [3, с.128]

Однією з характеристик послідовного перекладу є перекладацький скоропис. Перекладацький скоропис в контексті сучасних наукових тем можна визначити як допоміжну систему запису, що використовується перекладачами при виконанні різних видів перекладу, в першу чергу усного послідовного перекладу. [3, с. 131]

Види послідовних перекладів:

1. Послідовний переклад з записом, з допомогою у вигляді запису прийнятих систем позначень.

2. Послідовний фразовий переклад означає миттєвий переклад після того, як оратор закінчить кожен фразу. При цьому перекладачам не потрібно зберігати в пам'яті великі обсяги інформації.

3. Послідовний абзацно-фразовий переклад передбачає інтерпретацію вимовленого тексту після кожної завершені думки мовця (абзацу). і

4. Послідовний зорово-усний переклад інтерпретацію усного тексту після кожної закінченої фрази мовця. Він відрізняється від фразового перекладу тим, що перекладач має перед очима записаний виступ оратора і перекладає його з аркуша.

Особливості послідовного перекладу

1. Не вимагає додаткового технічного обладнання.
2. Можливість використання в будь-який час і в будь-якому місці, навіть у дорозі.
3. Для реалізації перекладу достатньо одного перекладача.

Фразовий переклад (абзацне словосполучення) - цей вид перекладу включає в себе паузи в промові, які робляться через одне або два речення, а переклад виконує перекладач. Одним із найзручніших способів є фактичний переклад з японської. [4]

Його можна віднести до спрощеного типу послідовного перекладу, при якому текст не прослуховується повністю, а перекладається слово за словом або абзацом.

Так званий «навчальний переклад», після того як вчитель або інші учні прочитають речення, учні мають час перекласти це речення, що можна розглядати як різновид фразового перекладу. Якщо є складнощі, вчитель може прочитати речення ще раз.

Вибір між фразовим або послідовним перекладом залежить від ситуації, поставлених цілей і відповідної кваліфікації перекладача. Небагато перекладачів володіють синхронним перекладом і можуть впевнено перекладати великі уривки тексту для публіки без перерви, особливо японською. Тому в реальній практиці перекладу японською мовою переважає фразовий переклад або якийсь прискорений напівсинхронний переклад, який не вимагає спеціального обладнання для синхроністів. Під час послідовного перекладу навантаження на перекладача є вище, ніж при виконанні фразового перекладу. Тобто, пофразовий переклад можна розглядати як спрощену версію послідовного перекладу.

Водночас у процесі пофразового та послідовного перекладу багато що залежить від уміння мовця співпрацювати з перекладачем, робити паузу в потрібний момент, уточнювати смисловий наголос. [5]

1.4. Необхідні навички для перекладачів японської мови

Усний переклад складається з двох етапів: 1) сприйняття, 2) говоріння, які протікають у швидкій послідовності, тому, якщо певний фрагмент не сприймається у початковому вигляді, необхідно виділити основну семантичну одиницю для перекладу. На якість перекладу часто впливають фізичні чинники (чужі діалоги, шум, і тд.) і лінгвістичні фактори (незнайомі перекладачеві слова, аббревіатури, терміни). Необхідно навчитися долати всі ці проблеми, виділяючи значущі одиниці, враховуючи попередній контекст. Для цього, крім мовної підготовки, необхідні загальна ерудиція, врахування національних відмінностей, знання типових словосполучень, граматичних та інтонаційних засобів зв'язку речень. Необхідно враховувати жестикуляцію мовця та обставини, в яких відбувається переклад.

В усному перекладі мало термінів для виділення лексичних одиниць з мови перекладу, що вимагає вміння швидко знаходити близьке до слова слово, яке не піддається перекладу, але зберігає своє основне значення.

Для цього необхідно треба слідувати таким *правилам*:

1. Говорити максимально чітко та швидко на іноземній та рідній мові.
2. Здатність доповнювати базові знання, розуміння політичних і культурних подій тощо, оскільки є багато аспектів східної культури, які, здавалося б, є повсякденними речами, які люди на Заході не можуть зрозуміти.
3. Уміння розвивати оперативну пам'ять.
4. Здатність тренувати лінійну пам'ять і неасоціативну пам'ять.
5. Можливість легкого переходу з однієї мови на іншу.
6. Здатність швидко згортати і розгортати інформацію, так звана мовна здатність стиснення та згортання синтаксису.

Перекладачі-синхроністи завжди під тиском. Причиною цього є важкі умови праці. Занадто швидка мова може ускладнити переклад, тому необхідно

уважно вслухатися в кожне слово, щоб не помилитися в перекладі. Ідіоматичні або сленгові вирази також можуть викликати труднощі, і тут важливий переклад, який доносить сказане до аудиторії і не навантажує перекладача або оратора. [6]

З психологічної точки зору умови роботи синхронізаторів досить важкі. Оскільки будь-який оратор в кінцевому підсумку звернений не до перекладача, а до аудиторії, синхронізатор повинен виконувати подвійну роль одержувача та відправника інформації та виконувати обидві роботи одночасно. Незалежно від душевного стану, відчуття самоізоляції навантажує психіку перекладача. Як було сказано раніше, перекладачі, що працюють в синхронному режимі, вимагають постійної уваги та підтримки діалогу. В результаті після 20-30 хвилин перекладу синхроністи відчують втому в організмі, язик стає «пухнастим», знижується самоконтроль і концентрація, в тексті перекладу з'являються серйозні помилки. Саме з цієї причини перекладачі-синхроністи працюють за схемами, які передбачають принаймні 40-хвилинну перерву після 20 хвилин роботи та створюють групи з 3-4 осіб для кожної кабінки. [6, с. 23]

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА НА ЯПОНСЬКУ МОВУ. СОЦІАЛЬНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ ВПЛИВ НА УСНИЙ ПЕРЕКЛАД.

2.1 Усна японська мова і її особливості

На відміну від багатьох індоєвропейських мов, єдине суворе правило порядку слів полягає в тому, що дієслово має стояти в кінці речення (за ним може стояти граматична частка). Це пояснюється тим, що японські елементи речення позначаються частками, які визначають їх граматичну функцію.

В японській мові існує багато стилів речення. В процесі перекладу, речення не можна перекласти на обмаль. Натомість, слід починати зі змісту стилю, розкопувати потенційні значення, реалізувати передачу інформації в аспектах стосунків між людьми та надзвичайними ситуаціями, щоб читачі могли краще прийняти та зрозуміти вирази японською.

Найбільш типовим є співвідношення між письмовим стилем і усним стилем. Розмовна мова зазвичай існує в діалогах, інтерв'ю, виступах тощо. Процес перекладу цього стилю вимагає скорочень у реченнях. Зазвичай японський вислів призначений для спрощення абревіатури предмета та спільної інформації, і часто співпрацюють один з одним, щоб промовити речення, тому воно є неповним. Нормою в перекладі є речення.

Наприклад, у реченнях 「A:言った言わないなんてことよりも、自分の佐藤さん見ていた目が. B: 変わってしまう? A:何を見ていたんだろうって。」 імена персонажів пропущено. Можна побачити, що хоча це не є в діалозі, але оскільки це вміст, який знають обидва люди, можна зробити висновок, що це розмова між знайомими друзями. Подібним чином у поезії,

газетах, навчанні та промовах, використовується більш офіційна лексика. Форматування є очевидним і найпростішим, а також найлегшим для вивчення стилем структури речень для тих, хто вивчає японську мову. Наприклад, 「今日のニュースの主な内容は国民経済の発展状況です」. Цей нормативний стиль письмової мови є точним і добре організованим. Тому це також речення з низьким коефіцієнтом складності в японському перекладі. У процесі такого перекладу за структурою можна засвоїти лише професійну лексику. [8]

У японській мові, якщо підмет речення очевидний з контексту, немає потреби вказувати його. Через цю граматичну дозволеність існує тенденція стислувати речення. Як правило, носії японської мови не додають в речення займенники, коли наявність займенників зрозуміла з попереднього речення. Хоча в японській мові є деякі слова, які використовуються як займенники, і використовуються не так часто, як займенники в індоєвропейських мовах. Але у деяких випадках японська мова покладається на спеціальні форми відмінювання та допоміжні дієслова, щоб вказати напрямок дії.

Наприклад, 「教えてもらった」 (*oshietemoratta*) означає «[він/вона/вони] пояснив [це] мені [нам]». Подібним чином, 教えてあげた (*oshieteageta*) означає, що «[я/ми] поясню [це] [він/вона/їм]». Таким чином, такі допоміжні дієслова функціонують подібно до індоєвропейських займенників і прийменників, що позначають як учасника, так і одержувача дії.

Дієслово також може бути повним реченням: 「やった!」 (*yatta!*) «Я, ми/вони/тощо] зробили [це]!». Крім того, оскільки прикметники можуть утворювати присудки в японських реченнях, один прикметник може бути повним реченням: 「羨ましい!」 (*yurayamashii!*) "[Я] заздрю [йому]!"

Японські іменники не мають граматичних числівників, роду та відмінка. Іменник 人 (*hito*) може означати «людина» або «люди». Якщо число важливе, його можна вказати, вказавши конкретну суму (зазвичай з спеціальною часткою) або шляхом додавання суфікса, іноді шляхом повторення (наприклад, 人々 (*hitobito*)).

Дієслова відмінюються за часами і можуть бути в минулому або теперішньому часі, причому теперішній час позначає і майбутній. Для дієслів теперішнього часу форма - ている (*te iru*) вказує на безперервний (або прогресивний) аспект, подібно до суфікса -ing в англійській мові. Дієслова, які виражають зміну стану, також мають суфікс - ている (*te iru*).

2.2 Використання та переклад ввічливої мови під час усного перекладу

Ще одним фактором, що ускладнює процес перекладу для "західних" перекладачів на японську мову, є ступінні ввічливості в японській мові. Вони дуже відрізняються від специфікацій ввічливості в українській мові. В японській мові ввічливість позначається терміном "кейго" 敬語. Кейго може використовуватися для позначення соціальної дистанції та позиційних відмінностей, але також може зробити розмову більш інтимною та ввічливою. У ввічливій мові є різниця між виразом дій, що проводяться першою особою та дією, що здійснюється другою та третьою особою за принципом «вищий — нижчий», «старший — молодший», «чужі — свої». Спроби перекласти

звертання безпосередньо не спрацьовують. Краще використовувати етикет іншої мови, навіть якщо значення не збігається з японським. [9, с. 96]

Наприклад, в реченні *その点に関して詳細な資料がございます* (*sono ten ni kanshite shousaina shiryō ga gozaimasu*) ввічлива мова 敬語 (*keigo*) перекладається однаково на українську, тому як ввічлива мова в японській має соціальний та ранговий характер, якого немає в українській мові. Однак, ввічливість в перекладі з японської на українську можна позначити словами *ви, вам* тощо., але при перекладі на японську мову треба враховувати різні рівні ввічливості. [10, с. 11]

Окрім займенників другої особи (їх є кілька, але жоден з них не виявляє особливої поваги), в японській мові таке ставлення передається певною формою дієслова, предикативного прикметника або сполучника, особливо в позиції присудка. Розрізняють форми, що виражають повагу, тобто ставлення до старших і рівних, а також до незнайомих, і прості форми, що виражають ставлення до підлеглих і знайомих осіб.

У японців не прийнято виражати сильну радість, печаль чи страх у присутності сторонніх. Пряме заперечення або згода є для японського менталітету неприйнятним, що знаходить своє вираження у лексиці та промови. Гарний прикладом виступає фраза *気にしてありませんから* (*ki ni shite arimasen kara*), яка дослівно означає «я не маю почуттів щодо чогось», але фактично перекладається як «я не проти». В українській мові вираз «я не проти» є синонімічним з «я за» і позначає згоду одного з учасників діалогу щодо заданого йому питання.

У японській мові не прийнято використовувати категоричне заперечення. Японці вважають, що безумовне «ні» доречне у колі родичів або,

у крайньому випадку, у спілкування з близькими друзями. При взаємодії з «іншими», чий почуття та настрої невідомі, японці уникають різкого «ні». Українському «ні» в японській мові приблизно відповідає слово «いゝえいゝえい» (*ieie*), яке несе у собі заряд формальності та категоричності. Хоча немає будь-яких правил, обмежують вживання «не», японці намагаються обходити це слово. Замість «ні» в Японії застосовуються різні граматичні мовні звороти. Японці вважають, що співрозмовник відчуває, що йому відмовляють, з ним не погоджуються і т. д., але роблять це м'яко, не ображаючи його почуття власної гідності, він легше прийме відмову.

Однак висновок залишається незмінним: при перекладі з японської слід виходити з української прагматики, а не дослівно перекладати відмінності в етикеті. Звісно, те ж саме стосується і перекладу з української на японську.

2.3 Переклад звуконаслідування під час усного перекладу

Багато слів, які звучать подібно до японських, не мають відповідників в інших мовах. Їх слід опускати при перекладі з японської та додавати при перекладі на японську.

Приклади слів звуконаслідування в японській мові: ゴソゴソ (*gosogoso*) - "хрусткий звук, що виникає при зіткненні твердих, але легких предметів"; ピカピカ (*pikapika*) - "відчувати блискавку або світіння предмета".

Як можна перекласти такі слова з японської на українську? Відповідь, мабуть, "ніяк". На це є дві причини. Ще можливо вигадати звуки, що імітують хрипіння або політ снарядів, у художній книзі при перекладі українською мовою, але не в медичній чи військовій. Дискусія про те, чи існує еквівалентна

лексика, може бути вирішена, якщо повернутися до цього шару лексики в японській мові.

А от щодо перекладу на японську – ще важче. Є цікава стаття [Shimozaki, 2007], в якій порівнюються японські переклади "Маленького принца" А. де Сент-Екзюпері. Автор статті вважав найкращими перекладами ті, що використовували лексику, якої немає в оригінальному тексті. Наприклад, у сюжеті про удава, який ковтає здобич, не пережовуючи її, перекладач використав відсутнє в оригіналі слово з символічним значенням *ぺろりと* (*perori to + taberu* "уплітати") є очевидним доповненням. Додавання специфічної японської лексики робить переклад більш природним (так само, як і віднімання слів при перекладі з японської).

Також слід прийняти до уваги, що рекомендація, яка є слушною для перекладів казок без національного підтексту, може бути неприйнятною, наприклад, для етнографічних перекладів.

Тому розуміння цих конструкцій вимагає від перекладача значних зусиль для їх запам'ятовування, а також багато практики і, звичайно, концентрації під час перекладу.

Таким чином, мовна картина світу надає прямий вплив не тільки на лексичний склад мови, манеру мови, історичний розвиток, а й на граматичну складову. Без вивчення культурного пласта неможливе засвоєння мови, що слід пам'ятати при здійсненні перекладу, щоб правильно перекласти текст і передати всі культурні відтінки носіїв мови.

2.4. Роль культурних відмінностей в усному перекладі на японську та українську мови

У процесі перекладу взаємодіють не лише різні мови, а й різні культури, на перетині яких також створюються комунікативні бар'єри. Нині кількість визначень терміну «культура» вимірюється чотиризначними цифрами. Відповідно до одного з них культура являє собою сукупність знань, досвіду, вірувань, ціннісних установок, відносин, значень, ієрархічних зв'язків, релігії, понять про час, простір, ролі, матеріальні об'єкти та власність. Міжкультурне посередництво перекладача полягає у подоланні культурної дистанції, попередженні міжкультурних конфліктів, досягненні взаєморозуміння між суб'єктами міжкультурної комунікації [5], передачі культурно-специфічної інформації [12].

Перекладачі повинні бути добре обізнані про культурні особливості японців та намагатися враховувати їх у процесі усного перекладу. Це особливо важливо під час переговорів. Адже партнери по переговорам повинні врешті-решт дійти згоди, чому можуть перешкоджати відмінності в менталітеті, культурі, нормах і правилах поведінки. Ось чому стажування в Японії є таким важливим і корисним для всіх, хто хоче працювати перекладачем.

Одним з найважливіших нюансів і культурних відмінностей є "турбота про ближнього". "Турбота про ближнього" відноситься до концепції "迷惑を蹴かない!" (*meiwaku wo kekanai*), яка добре відома тим, хто тривалий час вивчав японську культуру і бував у Японії. Фразу «迷惑を蹴かない!» можна перекласти як "не завдавати проблем". В Японії цей термін є одним з основних принципів поведінки. Яскравий приклад цього можна побачити в школах.

Перекладачі також повинні бути знайомі з історією мови, яку вони вивчають. Як мінімум, перекладач повинен знати історичні періоди та відомих історичних постатей. Іноді японці у своїх промовах використовують приклади

або крилаті фрази відомих людей з японської історії. Наприклад, вислів Оди Нобунаги, який часто використовується у промовах видатних японських діячів та політиків - 「鳴かぬなら殺してしまえほととぎす」 (*nakanunara koroshite shimae hototogisu*). Японці часто вживають різні архаїчні слова у промовах та офіційних зверненнях.

Структура мислення безпосередньо визначає спосіб побудови мови. Щоб досягти семантичної досконалості японського перекладу, необхідно осягнути мислення, проаналізувати японське мислення в культурних відмінностях і розкопати поверхневий і глибинний зміст мови.

В національному мисленні японців більше уваги приділяється деталям і образному мисленню. Тому при перекладі фольклорного мовлення необхідно розбирати фактичний випадок. Наприклад, транслітерація 「雨降って地固まる」 означає «Сонячно після дощу». Однак у процесі японського перекладу це можна перекласти як «без ударів, без чужих». Вільний переклад означає семантичну заміну на передумові збереження життєвого досвіду та культурної атмосфери. Цей спосіб перекладу належить до найвищого рівня перекладу. Він підтримує основний культурний колорит граматичної структури та виконує концепцію заміни «лише значення не може бути виражене». [12, с.34]

У перекладі літературних творів необхідно з'ясувати стосунки між героями та між близькими родичами, щоб компенсувати читачам культурні особливості Японії.

Ще однією серйозною перешкодою є, як не дивно, гумор. Адже через культурні відмінності тонкі нюанси часто не залишаються при прямому перекладі жартів. Навіть на офіційних зустрічах присутній гумор. Гумор також

відіграє важливу роль у розмові. Наприклад, з його допомогою можна показати свої добрі наміри.

Японці навіть придумали спеціальний термін для дурних і несмішних шуток, що використовують гру слів, - 駄洒落 (*dajare*). Наприклад, ニューヨークで入浴 (*nyuuyoku de nyuuyoku*) - приймати ванну в Нью-Йорку. Такі прийоми часто використовуються в рекламі, але в повсякденному житті вважаються досить безвкусними. [8]

Звичайно, у реальному світі перекладачі мають певну тіньову владу. Джиммі Картер навчився цього на нелегкому досвіді в коледжі в Японії, коли під час свого виступу він розповів анекдот, який був зустрінутий гучним сміхом. Коли він запитав, чому цей жарт отримав таку надзвичайну реакцію, він отримав таку відповідь від свого японського перекладача: «Я сказав аудиторії: «Президент Картер розповів кумедну історію; усі повинні сміятися».

Загалом тонкі смисли японських текстів часто втрачаються при перекладі українською мовою. Щоб більше розуміти культурні аспекти японців, треба переглядати багато відео матеріалів , слухати промови та діалоги в оригіналі. Також найкраще з самого початку вчити японську з розумінням японського значення, а не вчити найближчий український еквівалент. Саме тому необхідно користуватися спеціальним словником з поясненнями японською мовою. [13]

2.5. Основні завдання перекладача при усному перекладі

Основне завдання усного перекладача - перекладати усне мовлення з однієї мови на іншу. Вони повинні робити це безпосередньо на місці, використовуючи вже набуті лінгвістичні навички та знання. Перекладачі не

можуть звертатися до довідників або словників у процесі усного перекладу. Це може бути дуже складним завданням, оскільки перекладачі повинні слухати, розуміти та запам'ятовувати усне мовлення однією мовою, а потім відтворювати її мовою перекладу. При перекладі іншою мовою усні перекладачі повинні бути впевнені, що вони передають зміст мовлення. Зазвичай усні перекладачі перекладають з іноземної на рідну мову, але іноді може бути і зворотний переклад, з рідної на іноземну.

Завдання перекладача полягає у тому, щоб перекладати швидко, передаючи основну думку оратора за короткий проміжок часу. У погоні за швидкістю деякі перекладачі-початківці нехтують якістю перекладу, але насправді якість перекладу в цьому процесі набагато важливіша за швидкість перекладу.

Одна-дві помилки не здаються проблемою. Однак іноді ці помилки можуть мати серйозні наслідки. Адже вони вже суперечать основній меті усного перекладу, яка полягає у тому, щоб допомогти встановити контакт між мовцем та слухачем.

Навички та якості, необхідні для усних перекладачів це знання культурних особливостей інших країн, відмінні навички слухання, емоційний інтелект, вміння працювати під тиском, відмінні ораторські навички, міжособистісні навички, гарна пам'ять, навички ведення нотаток та вміння працювати в режимі багатозадачності. Вказані вище пункти — це лише частина ключових вимог, яким повинен відповідати хороший перекладач, але цим вони не обмежуються. Необхідні якості роботи приходять з досвідом.

У цьому сенсі японська – не найпростіша мова. Адже багато слів звучатиме однаково, а значення можна зрозуміти лише в контексті. Це є основною перешкодою для синхронного перекладу. Адже він відбувається приблизно за 15 секунд після того, як мовець заговорив. [14]

2.6. Некоректний усний переклад та його наслідки, поради з усунення помилок

Робота будь-якого перекладача як усного, так і письмового оцінюється в першу чергу за наявністю або відсутністю помилок.

У цьому підрозділі ми звернемо увагу на деякі помилки усних перекладачів та перелічимо рекомендації про те, як їх уникнути.

Ми розділили помилки усного перекладача на дві категорії:

1. Помилки, які допускаються під час підготовки до заходу.
2. Помилки, що допускаються безпосередньо під час роботи на заході.

Зазвичай перекладачі обирають певні тематики та працюють із ними. Наприклад, можна спеціалізуватися у сфері фінансів та металургії, але не братися за нафтогазовий та юридичний переказ.

До кожного заходу потрібно готуватись, навіть якщо тематика зустрічі видається знайомою. Варто освіжити знання або підготуватися з нуля: скласти глосарій, освіжити терміни, які можуть знадобитися під час перекладу. Підготовлений перекладач почувається впевненіше та перекладає якісніше. Для більш предметної підготовки варто попросити матеріали у замовника. Якщо він не може їх надати, варто вивчити сайт компанії або заходи, переглянути відеозаписи аналогічних зустрічей. Така підготовка значно полегшить вашу роботу на заході. Чим менше невідомих, тим впевненіше ви почуватиметеся і краще зробите роботу.

Не менш важливо добре виглядати на заході. Уточнюйте формат дресс-коду заздалегідь. Не бійтеся таких питань, вони характеризують вас як професіонала. Окремо варто сказати про синхронних перекладачів: хоч вони

ховаються в кабіні, їх теж видно. На заходах, де потрібний синхронний переклад, дрібниць не буває. Рекомендуємо синхроністам брати із собою шарф на випадок, якщо в кабіні надто працює вентиляція.

Усний перекладач під час своєї роботи неодмінно стикається з технікою. Звичайно, з нуля налаштувати обладнання йому не доведеться, але базові речі варто знати: наприклад, куди дзвонити і бігти у разі проблем з обладнанням. Не менш важливо навчитися працювати з мікрофоном. Потренуйтеся говорити в нього заздалегідь, щоб зрозуміти, на якій відстані тримати мікрофон. Ваше мовлення має бути добре чути, але водночас глядачів не повинні відволікати зайві звуки (занадто гучні вибухові приголосні, дихання тощо).

Прослухати промовця і мовчати – страшний сон будь-якого перекладача. Якщо таке сталося, доведеться викручуватись будь-яким способом і постаратися згенерувати хоча б одну пропозицію з того, що було сказано. Далі варто слухати промовця з підвищеною увагою. Щоб такого не відбувалося, тренуйтеся підбирати синоніми та закінчувати пропозицію до кінця навіть у ситуації побутового спілкування – це дуже допомагає виробити навичку грамотної мови.

Перекладач – обличчя нейтральне: важливо вміти поводитися, не видавати хвилювання, незгоду з оратором, обурення чи надмірну радість. Все це відволікає від перекладу та створює непотрібне враження. Зайва емоційність не вітається й у тому випадку, якщо сам оратор надмірно емоційний.

Усні перекладачі вивчають універсальну перекладацьку скоропис, але одна справа – знати, інша – добре володіти. Якщо ви не впевнені, що використовуєте символ, який викликає у вас однозначні смислові інтерпретації, краще вигадати свій аналог, який буде вам повністю зрозумілий. Під час підготовки до замовлення заздалегідь подумайте, які знаки

перекладацького скоропису знадобляться на цьому заході та продумайте свої знаки, які будуть зрозумілі та логічні саме для вас. []

ВИСНОВКИ

У даній курсовій роботі ми розглядали усний переклад як один із головних способів комунікації, його структуру, види, та особливості використання. Усний переклад японської мови, будь то послідовний або синхронний, є дуже об'ємною та важкою роботою, з якою перекладачі вправляються щодня.

У Розділі 1 ми розглянули основні види усного перекладу, їх особливості та складності використання задля подальшого розуміння видів усного перекладу. Ми розглянули як сприйняття тексту оригіналу та фактор часу впливає на якість та швидкість перекладу. Ми також провели паралельний аналіз видів усного перекладу, їх різниць та особливостей.

Усний синхронний переклад є, об'єктивно, найважчим видом усного перекладу. Його спонтанність мовлення, людський фактор та залежність від оточуючого середовища впливає на якість перекладу. Перекладач повинен знати, як користуватися спеціальною технікою для синхронного перекладу. Такі види синхронного перекладу, як шушутаж та «на слух», потребують від перекладача максимальної уваги та академічних знань не тільки в мовах при перекладі, а і в соціальних, культурних та політичних областях.

Ми дослідили види послідовного перекладу та їх особливості. Визначили, які є різниці між послідовним та синхронним перекладом. Послідовний та синхронний переклад потребують незпінної роботи над своїми навичками та над собою, які тільки покращать якість перекладу та зроблять роботу перекладача легшою. Також було з'ясовано, чому саме фразовий послідовний переклад є найоптимальнішим усним перекладом для японської мови.

Було розглянуто необхідні навички, які потрібні перекладачеві для успішного усного перекладу, які якості знадобляться під час роботи усним перекладачем та як розвинути в собі корисні якості перекладача. Дійшли до висновку, що не тільки гарне володіння мовами перекладу та оригіналу є важливими при перекладі, а й ще розуміння різниці в культурі та менталітеті, знання в областях економіки, політики, культури тощо. Також були приведені правила, яким повинен слідувати перекладач задля успішної роботи.

У Розділі 2 ми розглянули усну японську мову, її особливості використання та переклад. Ми дослідили, як може змінюватися підмет, присудок та допоміжні частини речення при перекладі на українську мову. Ми дослідили, як важливо знати переклад ввічливої мови з японської та на японську мову, та як треба перекладати її на українську мову. Задля вдалого та точного перекладу ввічливої японської мови на українську треба розуміти особливості японського менталітету, рангів та соціальної ієрархії.

Було досліджено, як культурна та соціальна різниця в менталітеті впливає на усний переклад, та на що потрібно звернути увагу під час перекладу, щоб уникнути непорозуміння. Також дослідили, як важливо знати аналоги перекладу різних культурно обумовлених слів та виразів для розуміння їх реципієнтами. Ми розглянули, як некорректний усний переклад може вплинути на роботу та результат перекладу, на які особливості підготовки

треба звернути увагу, як виправити помилки під час роботи та які навички треба постійно розвивати.

Ми розглянули основні завдання перекладача, його обов'язки та табу. Важливо розуміння того, що усний перекладач - це провідник, який не повинен змінювати та упускати речення на свій розсуд. Вміння працювати в команді, собранність, ерудованість – це лише декілька навичок та якостей, якими повинен володіти перекладач. Переклад усної японської мови – не легка задача, тому перекладач має бути підготовлений до роботи та постійно покращувати свої знання та вміння.

Було наведено приклади, що робити, коли перекладач все ж допускає помилки та як їх виправити. Окрім підготовки лексики та теми заделегіть, треба покращувати навички слухання та швидкого говоріння. Зауважили, що і дресс код теж важлива частина підготовки перекладача до роботи.

РЕЗЮМЕ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ

通訳とは、2 つ以上の異なる言語を話すことができる人が、ある言語から別の言語へ翻訳することである。つまり、慣習的に言えば、異なる言語を話す人の間に入り、両方の言語を相手の言語に変換する作業である。通訳の仕事は、新しい情報や重要な情報を解釈することです。

通訳者は、ある言語を別の言語へ変換することで、現代社会に必要な異文化間コミュニケーションを可能にしている。しかし通訳者という「スペシャリスト」が行っているのは、言葉を操作することだけではない。ひとつの言語から別の言語へ、概念や考えを仲介して伝えている。言語間で情報を正確に伝達するためには、通訳をする対象のテーマを理解していなけれ

ばならない。さらに、使用する言語をとりまくそれぞれ異なる文化に対する豊かな感性を持っていなければならない。日英通訳は、日本語と英語の言語学的隔たりが大きいいため、とりわけ難しい仕事である。通訳者はほぼ直感的にこの隔たりを埋め、単語を逐一置き換えることをせずに話し手が意味する内容を表現する能力を持っていなければならない。

通訳者の仕事は、新しく重要な情報を解釈することである。通訳者は、それぞれの発言の意味を強調し、二次的な情報は省略する。私の作品では、日本のやくざを翻訳する際にどのような困難が生じるのか、何が翻訳の質に影響するのか、翻訳者のミスがどのように影響するのかを学ぶことができます。作品の重要な質問には、日本語の翻訳者の仕事のニュアンスがすべて例文で反映されています。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Mazuno, A. (2017) *A Brief Review of Interpretation Research in Japan*. Japan: Aoyama Gakuin University. 131-137.
2. Mikkelsen H. (2006) *Community interpreting: an emerging profession*. 125–129.
3. Roberts R. (1999) *Community interpreting today and tomorrow*. Medford, NJ: 35th Annual Conference of the American Translators Association. 127–138.
4. Matsubara, S. (2000) *Simultaneous Japanese-English Interpretation Based On Early Prediction Of English Verb*. Japan: The Fourth Symposium on Natural Language Processing.

5. Frellesvig, B. (2010) *A History Of Japanese Language*. Cambridge University Press
6. Ramsey, SR. (2004) *The Japanese Language And The Making Of Tradition*. JSTOR
7. Tsuruta, C. (2010) *Broadcast Interpreters In Japan: Bringing News To And From The World*. Japan: Tokyo University of Foreign Studies. 157-170.
8. Gile D. (2009) *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins.
9. Jing, Y. (2019) *A Study of Language and Cultural Differences in Japanese Translation*. China: Dalian Neusoft Univeristy of Information. (311-313)
10. <https://en.wikipedia.org/wiki/Dajare>
11. Алпатов, В. *Заметки о переводах с японского языка и на японский язык*. Россия: Вестник Московского университета. (93-98)
12. Takimoto, M. (2010) *Intercultural language learning through translation and interpreting: A study of advanced-level Japanese learners*. (11-
13. Kubota, R. (2003) *Critical Teaching Of Japanese Culture*. American Association of Teachers of Japanese. (67-87)
14. Beck, S. (2004) *Parametric variation in the semantics of comparison: Japanese vs. English*. *Journal of East Asian Linguistics* volume (289-344)
15. <https://translate.dp.ua/shest-osnovnyh-kachestv-horoshego-ustnogo-perevodchika/>
16. Скольска, А. (2018) *К вопросу о влиянии языковой картины мира на перевод (на примере японского языка)*. Рязанский государственный университет имени С.А. Есенина. (76-77)
17. Санжижапова, И. (2009) *Особенности речевой культуры японцев*. Вестник БГУ. (177-181).
18. <https://translator-school.com/blog/top-10-oshibok-ustnogo-perevodchika>

19. Babak, D. (2021) *Особливості та суть синхронного перекладу*. Індія: Vandama Publication (153-170)
20. <https://translate.dp.ua/shest-osnovnyh-kachestv-horoshego-ustnogo-perevodchika/>
21. <https://translate.jurkee.ua/uk/vidy-ustnogo-perevoda/>